

Danilo Stevandić*

ĐUZEPE DE VERGOTINI, UPOREDNO USTAVNO PRAVO

Službeni glasnik, Beograd 2015, 740 str.

Tokom 2015. godine, u ediciji Službenog glasnika koja izlazi pod nazivom *Ustav i ustavni koncepti*, objavljena je knjiga *Uporedno ustavno pravo* autora Đuzepea de Vergotinja. Osmo izdanje izvornika *Diritto costituzionale comparato vol. I*, objavljeno 2011. godine, sa italijanskog jezika je prevela mr Ljiljana Grubač, a stručnu redakтуру prevoda uradio je profesor dr Ratko Marković.

Uporedno ustavno pravo predstavlja uporednopravnu studiju čiji su predmet klasične teme iz oblasti ustavnog prava. Sadržina knjige je, pored obimnog metodološkog uvoda (str. 35–140), sistematizovana u dva dela: prvi deo *Država i ustav* (str. 141–335) i drugi deo *Država liberalnog tipa* (str. 337–738). Uvodu prethode, kao posebne celine manjeg obima, *Skraćénice za citirane časopise, zbornike i enciklopedije* (str. 5–9), *Predstavljanje osmog izdanja* (str. 19–21) i *Napomene za čitaoce* (str. 22–34). Na kraju uvodnog dela, kao i svakog poglavlja u okviru dva osnovna dela knjige, date su informativne napomene za čitaoce (bibliografije) sa podacima o literaturi, priručnicima, zbirkama tekstova i specijalističkim časopisima koji se odnose na obrađene teme.

Pažnju ne samo pravničke, već i šire naučne i stručne javnosti, ova knjiga zasluđuje iz više razloga. Prvo, autor knjige profesor emeritus Đuzepe de Vergotini je ugledni profesor ustavnog prava na Univerzitetu u Bolonji koji je do sada objavio brojne naučne radove iz oblasti ustavnog prava. Drugo, knjiga je rezultat višegodišnjeg sistematskog i sveobuhvatnog uporednopravnog proučavanja instituta ustavnog prava o čijem nespornom kvalitetu govori i činjenica da su njena prethodna izdanja već prevedena na više stranih jezika. Konačno, još od prevoda knjige *Velike savremene demokratije* autora Filipa Lova, koja je 1999. godine objavlj-

* Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
e-mail: stevandić.danilo@gmail.com

na u izdanju Izdavačke knjižarnice Zorana Stojanovića (Sremski Karlovci – Novi Sad), u Srbiji nije objavljena značajnija uporednopravna studija u kojoj su obrađena gotovo sva važnija pitanja iz oblasti ustavnog prava.

U uvodnom delu *Upoređivanje u ustavnom pravu: nauka i metoda* Duzepe de Vergotini je postavio metodološki okvir istraživanja i objasnio ulogu i funkciju upoređivanja u ustavnom pravu. U odnosu na prethodna izdanja knjige, uvodni deo je gotovo u celosti noveliran. U okviru jedanaest užih, logično i pregledno sistematizovanih potcelina, kao osnovna obrađena su sledeća pitanja: Političke institucije i upoređivanje u oblasti ustavnog prava; Širenje ustavnih ideja oponašanjem i preplitanje sistema; Preplitanje i univerzalizacija ustavnog prava i uloga upoređivanja; Funkcija upoređivanja u ustavnom pravu; Međunarodna sudska nadležnost i upoređivanje (zajednički ustavni imenitelj, zajednički principi, zajedničke ustavne tradicije); Predmet upoređivanja u ustavnom pravu; Komparabilnost kao preduslov upoređivanja; Merilo upoređivanja u uporednom rasuđivanju: *Tertium comparationis* i funkcionalna identičnost; Upoređivanje i kriterijumi za pravljenje klasifikacija oblika državnog uređenja i vlasti; Tipovi, modeli i njihov opticaj. U završnoj potcelini – Zaključna razmišljanja o metodi ustavnog uporednog prava, autor je umesno naglasio da se znanja stečena upoređivanjem mogu koristiti u različite svrhe, da se upoređivanje razlikuje zavisno od toga da li se vrši u teorijske ili praktične svrhe, a da sam cilj upoređivanja dobrim delom utiče na opredeljenje metodologije.¹ Autor dalje ističe neophodnost primene i drugih naučnih metoda (kvantitativnog i statističkog metoda, studije slučaja, istorijskog metoda) prilikom uporednopravnog proučavanja ustanova ustavnog prava. Konačno, autor opravdano zaključuje da je određivanje *funkcije* instituta kao referentnog obrasca za upoređivanje (*tertium comparationis*) najsigurniji postupak za donošenje uporednog suda o više instituta koji pripadaju različitim ustavnim sistemima.

Prvi deo *Država i ustav* sistematizovan je u tri po obimu nejednaka poglavlja čija unutrašnja sistematika izgleda sasvim logično. U prvom poglavlju *Država* (str. 141–179) razmotrena su osnovna pitanja države (obeležja države, funkcije suverene vlasti, odnos suvereniteta i izvora prava).

1 „Pisci zakona i ustava pribegavaju poređenju kako bi došli do formulacije teksta propisa čija je namena da se koristi u neograničenom broju situacija koje tek treba da se ostvare; sudiju zanima upoređivanje iz perspektive što korisnijeg dokazivanja tokom tumačenja prava koje se primenjuje u slučaju koji se rešava. [...] S druge strane, naučnik se smatra slobodnim da se upusti u upoređivanje samo s ciljem da proširi svoje polje istraživanja da bi bolje razumeo pravnu pojavu i ostvario, dakle, svoju misiju saznanja. Njegov rad je stoga u potpunosti naučni.” Vergotini, Đ. de, 2015, *Uporedno ustavno pravo*, Beograd, Službeni glasnik, str. 124–125.

U drugom poglavlju *Oblici državnog uređenja i vlasti* (str. 181–124) sadržana su izlaganja o oblicima državnog uređenja i vlasti, koja obuhvaćaju: tradicionalnu tipologiju oblika političke vlasti, pravni profil oblika državnog uređenja, tipologiju državnog uređenja koje nudi nauka, razlikovanje demokratije i autokratije, povezanost oblika državnog uređenja i oblika vlasti, demokratske i autokratske oblike vlasti i tranzicije režima.

U trećem poglavlju *Ustav* (str. 236–355) kroz šest logično sistemati-zovanih odeljaka izložena su opšta učenja o ustavu koja su koncentrisana oko pitanja: značenje ustava, stvaranje ustava, sadržaj ustava, menjanje ustava, zaštita ustava i pitanja ustavnih ciklusa i modela.

Drugi deo *Država liberalnog tipa* sadrži dva po obimu približno jednaka poglavlja. U prvom poglavlju *Oblik državnog uređenja* (str. 357–532), u osam odeljaka, sumarno su izložena pitanja o ograničenju vlasti, mestu građanina u državi, direktnoj i posrednoj vlasti, funkcionalnoj raspodeli vlasti, podeli i saradnji između ustanova suverene i autonomne vlasti, koncentraciji vlasti kao izuzetku, vertikalnoj podeli vlasti i pitanje o razdvajanju države i religije.

U drugom poglavlju *Oblici vlasti* (str. 533–738) materija je pregledno izložena u četiri odeljaka koja nose nazive: *Tradicionalna tipologija; Uloga partija i opozicije; Ustavne diktature; Odnosi organa i Savremeni oblici vlasti*. Posebnu pažnju privlači prvi odeljak gde je Đuzepe de Vergotini, u okviru razmatranja pitanja o ulozi partija i opozicije, istakao značaj formalizovanja uloge opozicije u političkom životu liberalne države. Na jednom mestu on o tome kaže: „Oblik vlasti sa ‘garantovanom opozicijom’ omogućava da se sa sigurnošću isključe iz ove dvosmislene kategorije poredaka sa podelom vlasti svi oni pseudodemokratski poreci (‘prividne demokratije’) koje se prividno pozivaju na parlamentarni ili predsednički oblik vlasti, ali koji, u suštini, isključuju garantiju postojanja manjinskih partija i mogućnosti opozicije.”² U ovom poglavlju pažnju privlači i četvrti odeljak gde je autor kroz sažeta izlaganja čitaocima približio političku i ustavnu praksu u pojedinim ustavnim sistemima (Velikoj Britaniji, Sjedinjenim Američkim Državama, Francuskoj, Nemačkoj, Italiji, Španiji i Švajcarskoj).

Tema knjige, čija je aktuelnost takoreći neprolazna, u potpunosti je obrađena primenom više naučnih metoda među kojima sasvim razumljivo dominira uprednopravni (komparativni) metod. Stavovi i objašnjenja ustavnopravnih instituta koje je autor ponudio su objektivni, ubedljivi i utemeljeni na pažljivoj analizi pozitivnog zakonodavstva, sudske prakse i dosadašnjih rezultata i dostignuća ne samo ustavnopravne nauke već i

2 Vergotini, Đ. de, 2015, str. 550.

drugih pravnih i drugih društvenih nauka. Pažnju naročito privlači ogroman opus relevantne literature i pravnih izvora koje je autor konsultovao prilikom istraživanja.

„Dodatnu vrednost” ovom naučnom delu daje način na koji je ono nastalo. Za razliku od do sada već „uobičajene” prakse u savremenoj nauci ustavnog prava, gde je obrada ne samo ovako široke teme već i po obimu užih ustavnopravnih tema, po pravilu, rezultat naučnoistraživačkog rada grupe autora koji redovno imaju različit metodološki pristup i parcijalno proučavaju pojedine institute, Đuzepe de Vergotini je na početku knjige postavio širok predmetni, ali i jasan metodološki okvir istraživanja čija je dosledna primena rezultirala sistematizovanim, potpuno zaokruženim i pregledno izloženim znanjima iz oblasti uporednog ustavnog prava.

Autorov naučno visoko korektan, ali jednostavan i precizan stil pisanja obezbeđuje da sadržaj ovog naučnog dela čak i neupućenom čitaocu bude jasan i razumljiv. Nesumnjiv doprinos tome dala je i mr Ljiljana Grubač kvalitetnim prevodom knjige sa italijanskog na srpski jezik. Ipak, stiče se utisak da je osmo izdanje *Uporednog ustavnog prava* moglo biti prevedeno i ranije, budući da je navedeno izdanje objavljeno 2011. godine. Ta okolnost, međutim, ne umanjuje aktuelnost ovog naučnog dela. Važnijom od toga čini se okolnost da se renomirani izdavač nije opredelio i za prevod drugog toma Vergotinijevog dela, čime bi izvesno srpska stručna javnost dobila priliku da upozna jedno izvanredno delo o uporednom ustavnom pravu u celini.

Knjiga je prvenstveno namenjena studentima, ali njena naučna vrednost svakako prevazilazi početno opredeljenje autora i predstavlja vredan naučni materijal na polju ustavnog prava. Uveren sam da zbog toga ova knjiga može biti interesantna i korisna ne samo studentima osnovnih i posle diplomskih studija prava već i široj naučnoj i stručnoj javnosti.

Dostavljeno Redakciji: 28. marta 2017. god.

Prihvaćeno za objavljivanje: 20. juna 2017. god.